TECHNICKÁ UNIVERZITA VO ZVOLENE

LESNÍCKA FAKULTA KATEDRA PESTOVANIA LESA

Konverzia porastov na viacvrstvové štrukturované lesy- návrh modelov pre mozaikový bukový les

Prof. Ing. Milan Saniga, DrSc.

História obhospodarovania lesov

Karl Justus Heyer považovaný za zakladateľa teórie normálneho lesa. Podrobne popísal obraz normálneho lesa ako vzoru, ku ktorému mal smerovať hospodársky upravovaný skutočný les , ktorý zaisťoval ťažbovú trvalosť a vyrovnanosť

•Škola čistého výnosu z pôdy (Pressler, Faustmann).Výsledok zmena drevinového zloženia. Judeich sústava vekových tried akcent škola čistého výnosu z pôdy- ťažba rubne zrelého porastu- lineárny model hospodárenia v lese

•Rúbaňový les (les vekových tried) - zošnurovanie lesa a jeho dovedenie do rubnej zrelosti " štádia optima" s následným „ holorubom resp. skráteným clonným rubom („veľkoplošnou disturbanciou) znamená odklon od vývojového cyklu prírodného lesa / od cyklického modelu/.

-Má v súčasnosti potenciálne vysoký predpoklad vzniku kalamít. Nepriaznivú ekonomiku kalamitného dreva a zakladania lesa na kalamitných plochách, nízku sekvestráciu uhlika,

Ubi ad postero

-Koncepcia lesa vekových tried (riziká, lineárny model vývoja lesa ?)

-Ponechanie lesa na prirodzený vývoj?(cyklický model ?riziká aká je štruktúra lesov navrhnutých na túto variantu)

- Koncepcia konverzie - prestavby porastov vekových tried na les hrúbkových tried

príklon ku prírodnému lesu, mozaikové a viacvrstvové porasty- cyklický model

Reálne hrúbkové štruktúry lesa , ich riziká v súčasnej klimatickej situácii

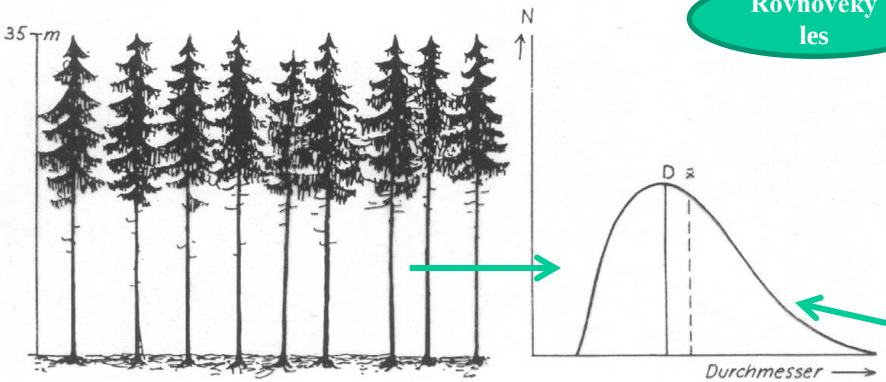

Rovnoveký les

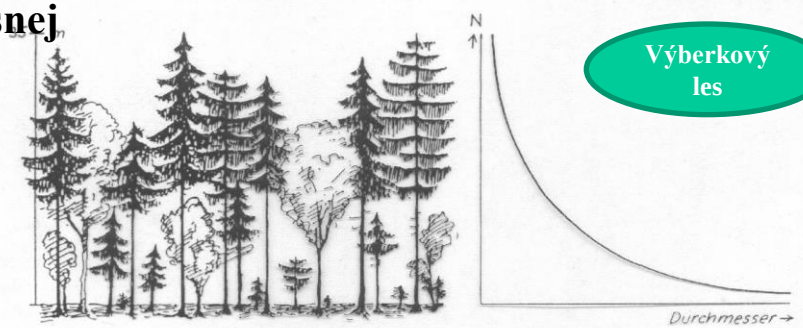

Výberkový les

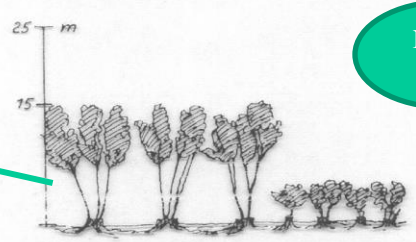

Nízky les

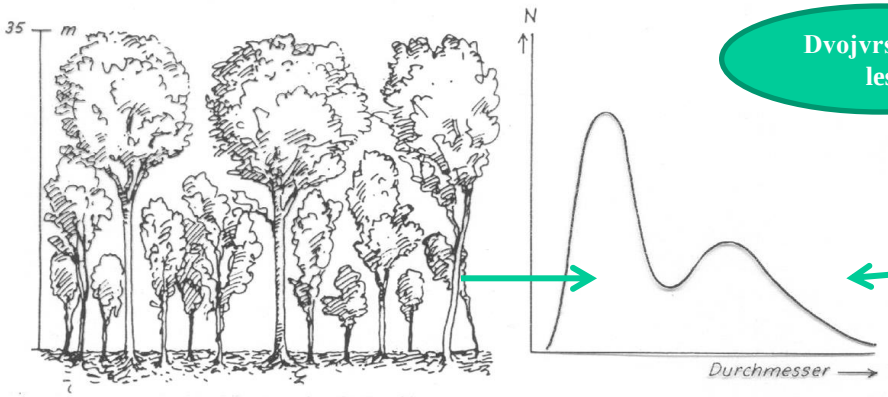

Dvojvrstvový les

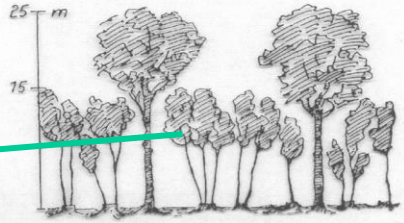

Stredný les

Mozaikový les

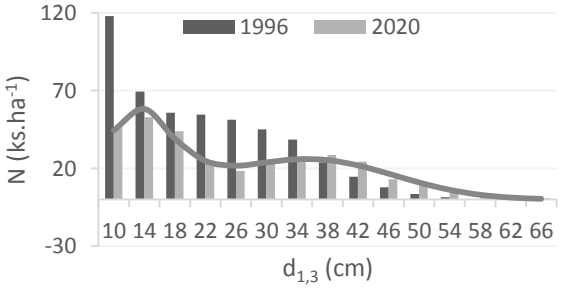

Klimatická situácia a rámcové princípy hospodárenia

Klimatické zmeny- významný faktor podmieňujúci stabilitu rovnovekých porastov a negatívne vplývajúci na adaptačné procesy spoločnosti a ekonomiku lesného hospodárstva.

Pre lesné ekosystémy je potrebné adaptovať na túto klimatickú situáciu:

• Použitím princípov prírode blízkeho pestovania (obhospodarovania PBHL) lesa.

PBHL vytvára predpoklady pre formovanie a vytvorenie prírode blízkych porastových štruktúr (cyklický model) , významne zlepšuje ekologickú stabilitu lesa

Na ktoré faktory je potrebné prihliadať :

-Pôvodné drevinové zloženie!!!?

-Výrazne rozdielny priebeh zrážok/klímy/ v regiónoch Slovenska/ napr. Stredný Beskyd, Poloniny, Orava, Kysuce, Malé a Biele Karpaty/.SHMU

- Analyzovať a diferencovane riešiť dominantné drevinové zloženie lesov Slovenska /rovnorodé bukové porasty slt.Fp.Ft, dubové porasty južného a juhovýchodného Slovenska/ , ako ďalej so smrekom, otázky zvýšenia podielu jedle cez prirodzenú obnovu kde má na to podmienky.

-Morfológiu korún stromov a priebeh zrážok cez rastový priestor porastu.

-Vplyv priestorovej a drevinovej štruktúry porastu na priebeh a zadržanie zrážok a vlhkostný režim v lese .

-Pôda /typ/ a koreňový systém drevín.

-Fyzika a živinové zásobenie pôdy, sekvestrácia uhlíka, retenčná schopnosť lesa.

•Časový a plošný itinerár konverzie štruktúry lesa vekových tried /96 %/ na les hrúbkových

Základným predpokladom uplatnenia prírode blízkych pestovných koncepcií je pôvodnosť lesov Slovenska a možnosť uplatňovania zásad prírode blízkeho pestovania lesa ako zábezpeky trvalo udržateľného hospodárenia v lese .

Využijeme túto výhodu?

Východisková situácia pre riešenie konverzie /prebudovy/ lesa vekových tried

Lesy:

- prírodné
- prirodzené
- zmenené

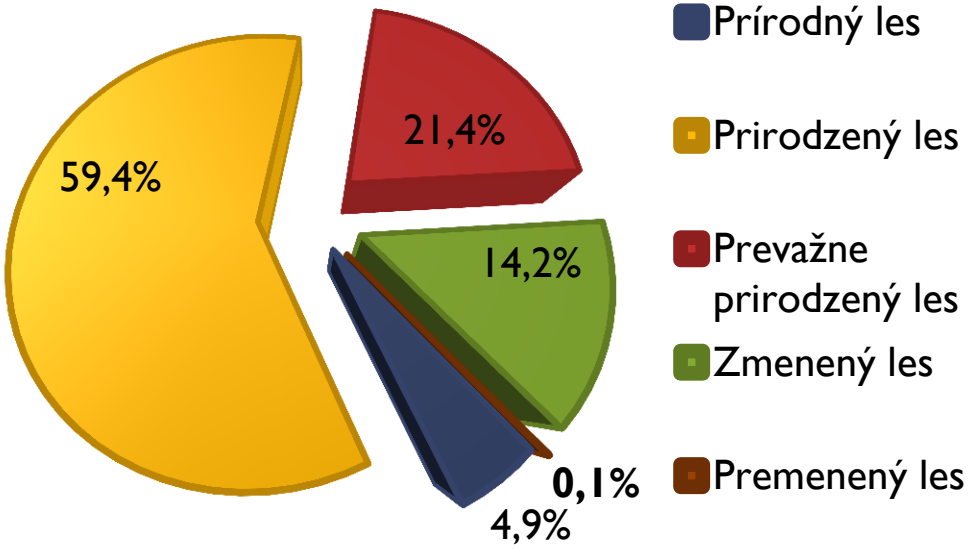

Vplyv klímy -orientácia porastovej steny –v súčasnosti rešpektovať modifikovaný Wagnerov klúč pri obnove porastov

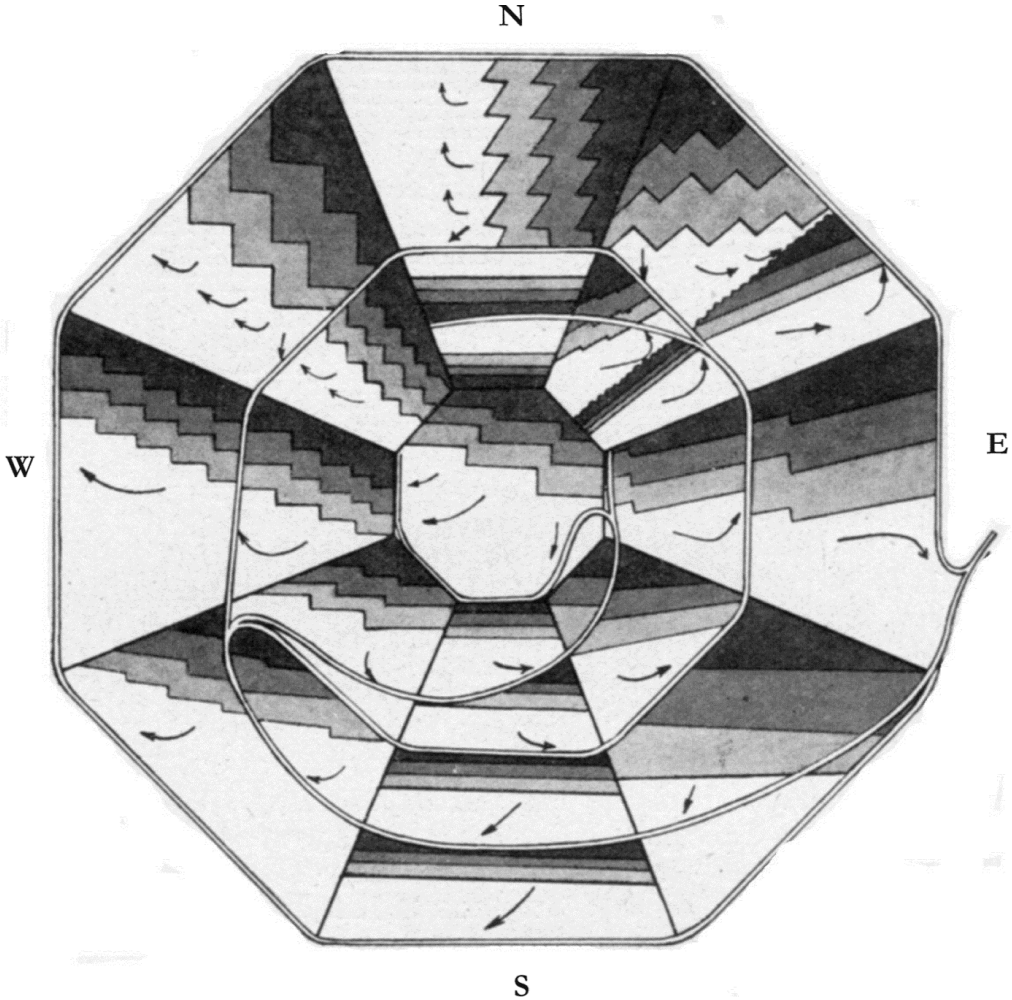

Retenčná schopnosť lesov- zrážkový režim v lese listnatých a ihličnatých drevín a jej využitie pri formovaní ich štruktúry (horizontálny, vertikálny zápoj)

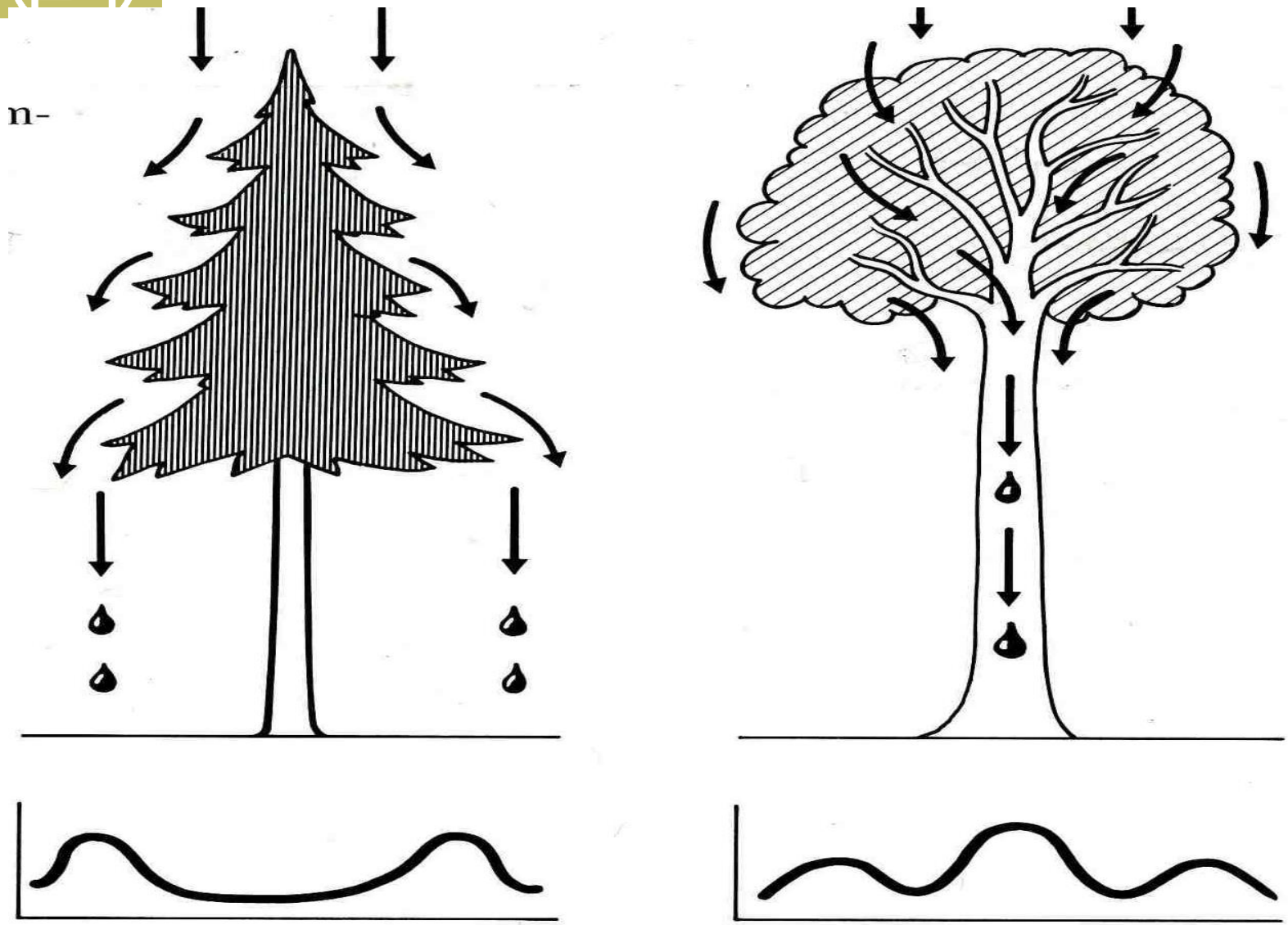

Retenčná schopnosť lesov s prihliadnutím na typ koreňového systému drevín a pôdny typ

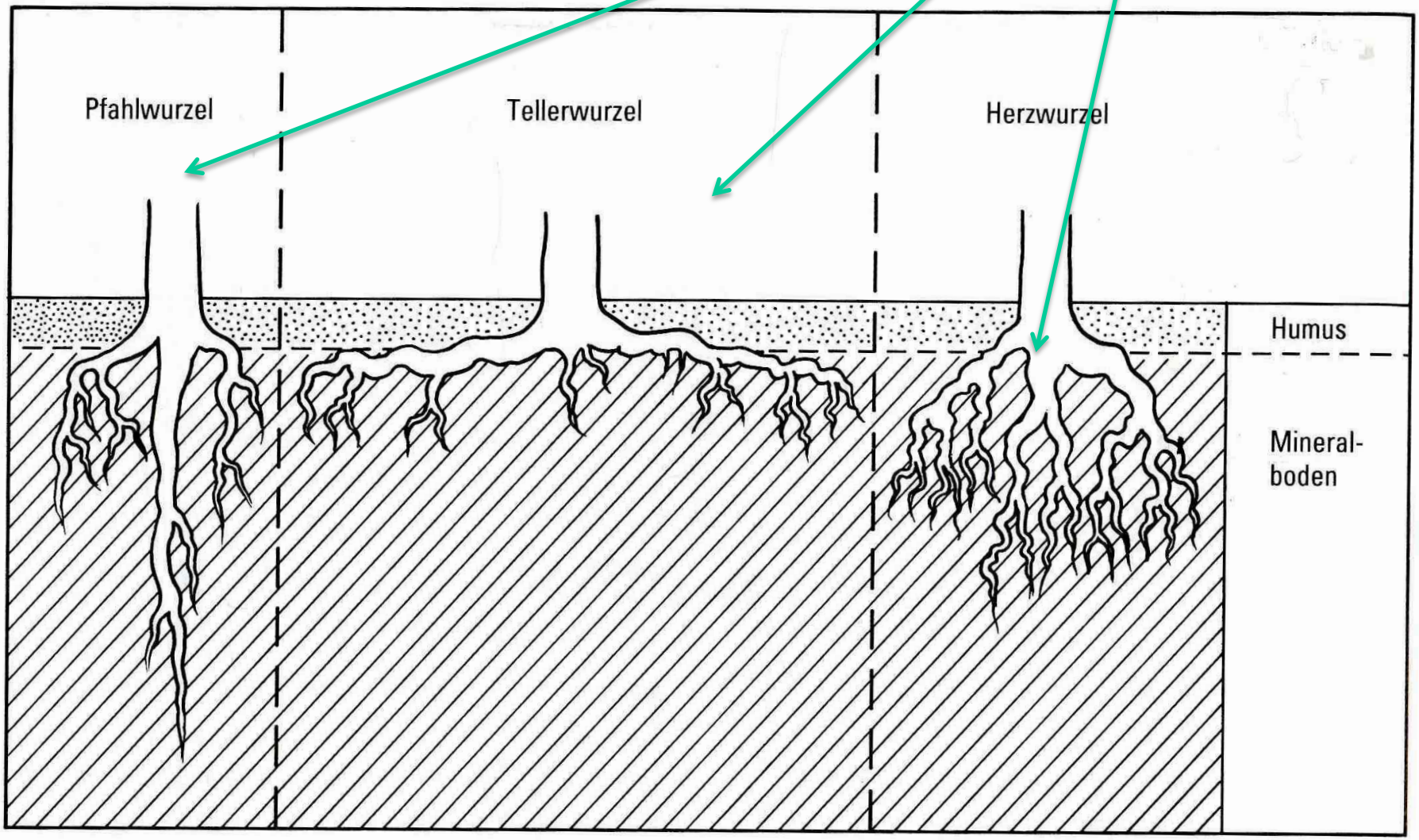

Pestovné opatrenia a ich dopad na aktivitu koreňového systému.
Vplyv silnej podúrovňovej prebierky na formovanie plošného koreňového systému pri buku.

Retenčná schopnosť hospodárskych viacvrstvových bukových lesov

Koreňový profil smreka na flyši Oravské Beskydy

Konverzia porastov vo fáze obnovy: zameraná na získanie plošnej , vekovej a hrúbkovej diferenciácie zmenou časovej úpravy lesa. Prechodový model na trvalo viacvrstvové porasty s diagonálnym zápojom – cyklický produkčný model.

Aké sú riziká/ ekonomické, ekologické/ využitia celej obnovnej doby na konverziu v súčasnej klimatickej situácii??

Conversion to nature-near structures

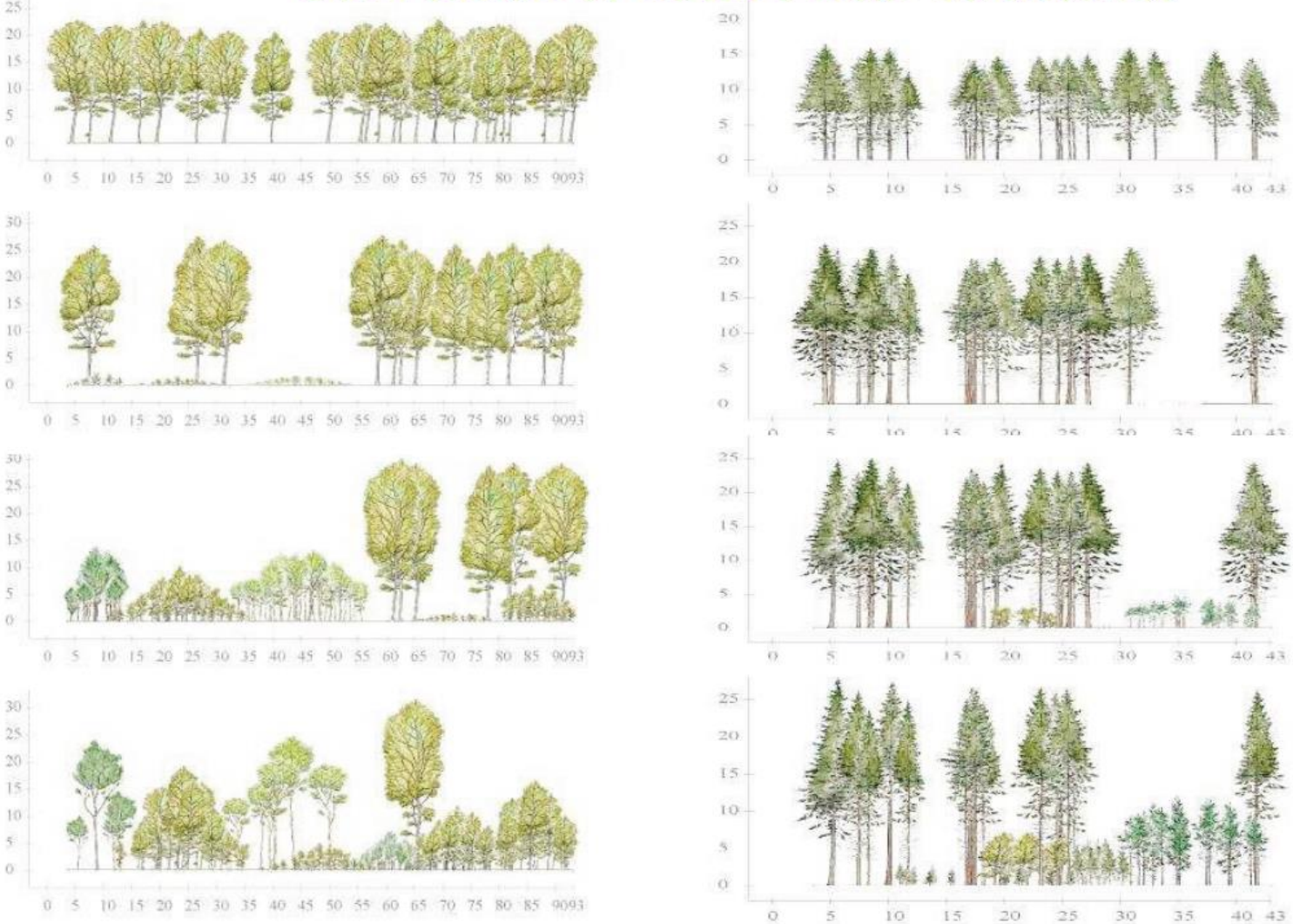

Konverzia porastov 50-60 ročných -využitie dynamiky rastu a fyziologickej vitality porastu.

Výsledok: získanie významnej výškovej, hrúbkovej a následnej maloplošnej štruktúry/TVEP,.. Produkčný čas prestavby 5-6 decénií- vyvážený produkčný model

Uplatňovanie úrovňovej prebierky so silou 16-18 % na úrovni 90 % MKZ (obdobie použitia 25 rokov), porast je popísaný ako rôznoveký, vek podľa PSL 90 rokov .

Za 25 rokov sa z porastu dobralo 135 m3/ha.Súčasná zásoba 408 m3/ha, dispozičná decenálna ťažba 80-100 m3/ha , ročný prírastok 7,8m3/ha.

.

Vznik viacetážového porastu s cyklickým modelom hospodárenia.

Stanovenie sily prebierky pre drevinu buk v Nemecku-
návod pre silu uvoľňovacejprebierky ako nástroja konverzie mladých porastov na les hrúbkových tried

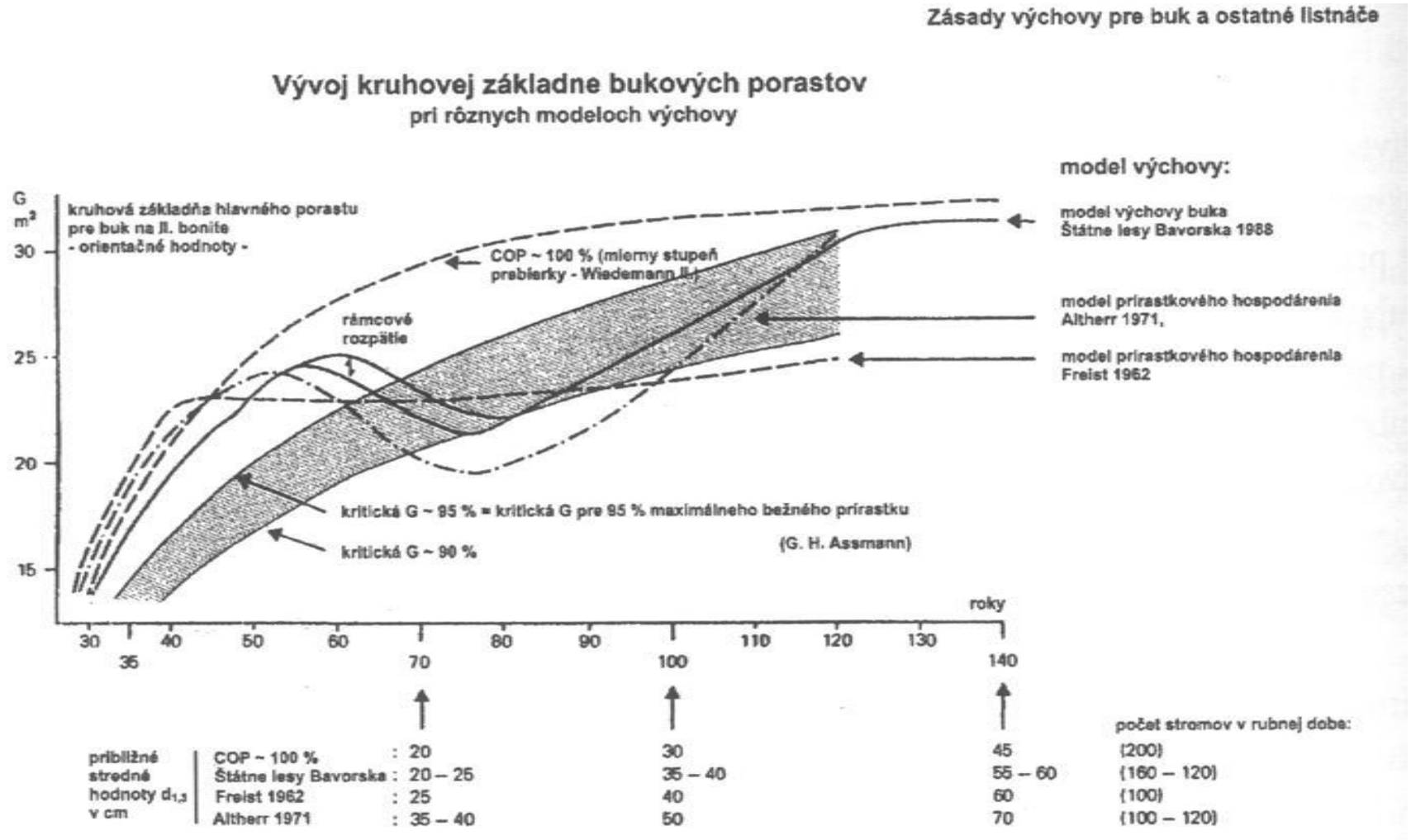

Modely výchovy rovnorodých bukových porastov zameraných na jeho hodnotovú produkciu pri rôznom počte budúcich rubných stromov (Nemecko)

Rámcové princípy a paradigmy

Ak chceme ekonomicky efektívne zhodnotiť drevnú hmotu, ktorú nám porasty dávajú a zároveň vytvoriť viacvrstvové porasty pre lepšie plnenie ostatných funkcií lesa (retencia a akumulácia vody, bilancia uhlíka) musíme :

-maximálne využívať prírodné procesy v lesných ekosystémoch/ autoredukcie, tvarovej premenlivosti, rastovej diferenciácie a regeneračné procesy/

. Využiť ukazovatele hodnotovej produkcie jednotlivých drevín /30:60:90/

.optimalizovať lesnú dopravnú sieť

. poznať reálne možnosti použitia ťažbovo-približovacích technológií

. nadefinovať ekonomickú podporu (ekosystémové služby lesa)

Rámcové princípy a paradigmy

Pre naplnenie stanoveného cieľa bude potrebné:

- **Využiť existujúcu legislatívu pre navrhnuté pestovné modely (PBHL).**
- **Vytvoriť v pracovných postupoch HUL modely konverzie porastov /50 a viac ročné/ na viacvrstvové porasty.**
- **Navrhnúť prvky časovej a ťažbovej úpravy pre modely konverzie porastov v obnove.**

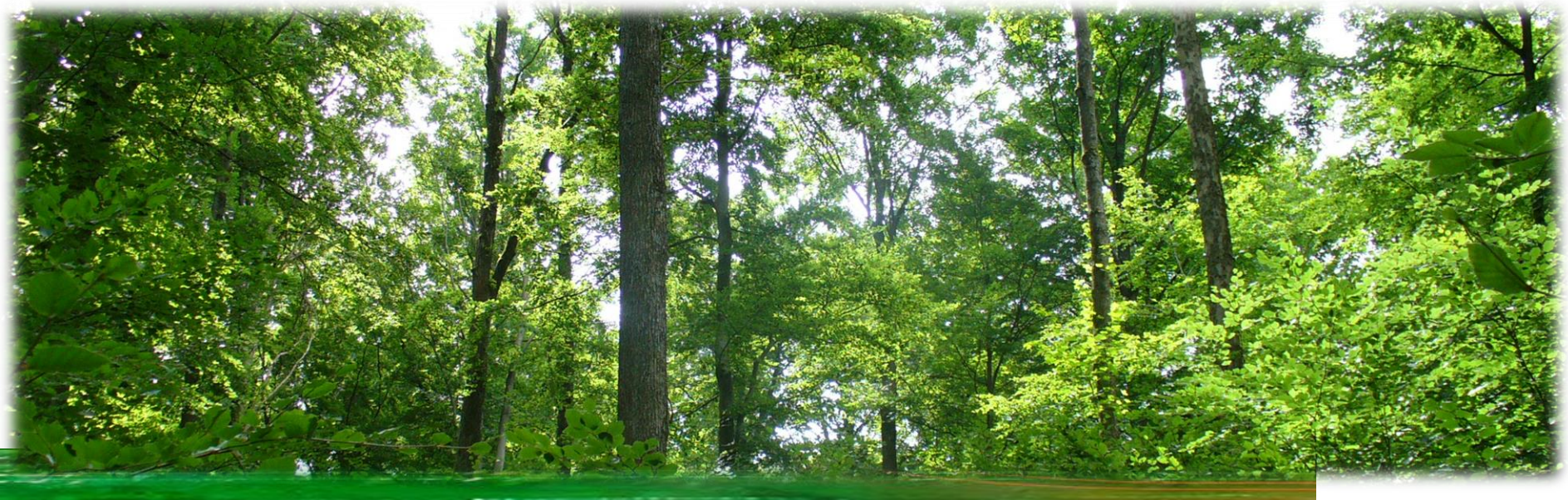

Ekonomické a biologické riešenie lesa vekových tried od fázy žrďoviny - prechodová fáza

Úrovňové prebierky s pozitívnym výberom pracujú s hrubšími a perspektívnejšími stromami – „vyrábajú lacnejšie drevo“ s vyššou kvalitou -pridanou hodnotou. Vytvárajú predpoklady pre väčšiu výškovú a hrúbkovú diferenciáciu porastov, pre vznik TVEP, mozaikových porastov

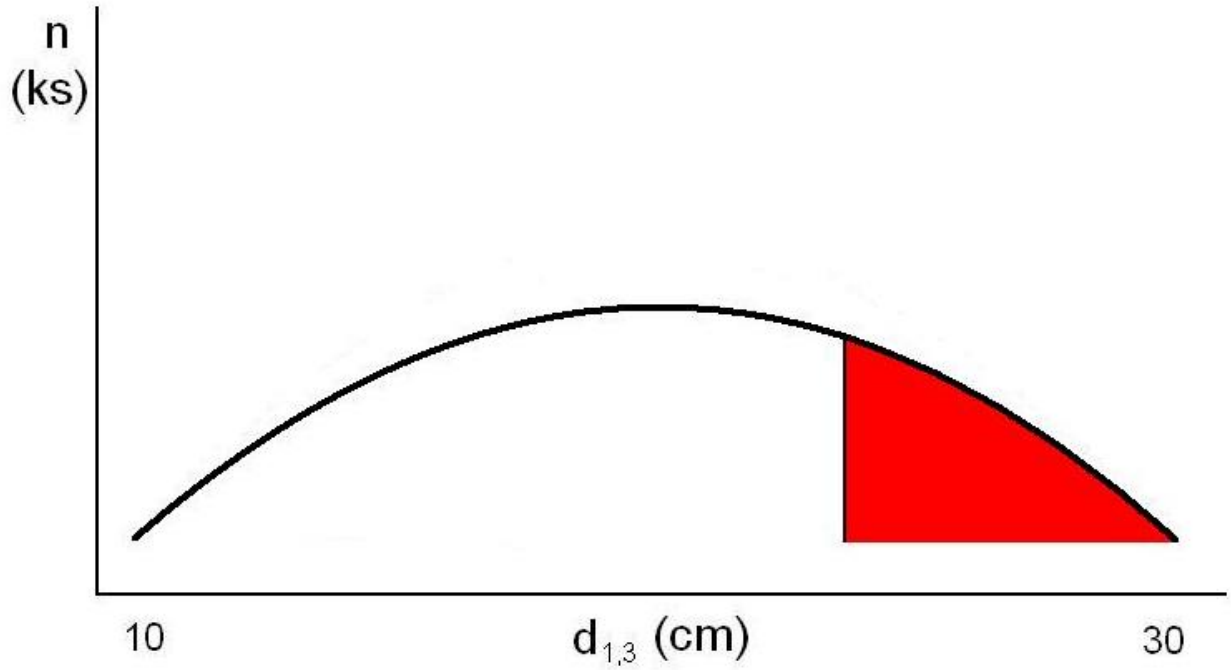

Ekonomické a biologické riešenie lesa vekových tried od fázy žrďoviny - prechodová fáza úrovňové prebierky s pozitívnym výberom

Pracujú minimálne v dvoch tretinách porastového profilu. Miera uvoľnenia zápoja korešponduje s ekologickým nárokmi drevín.

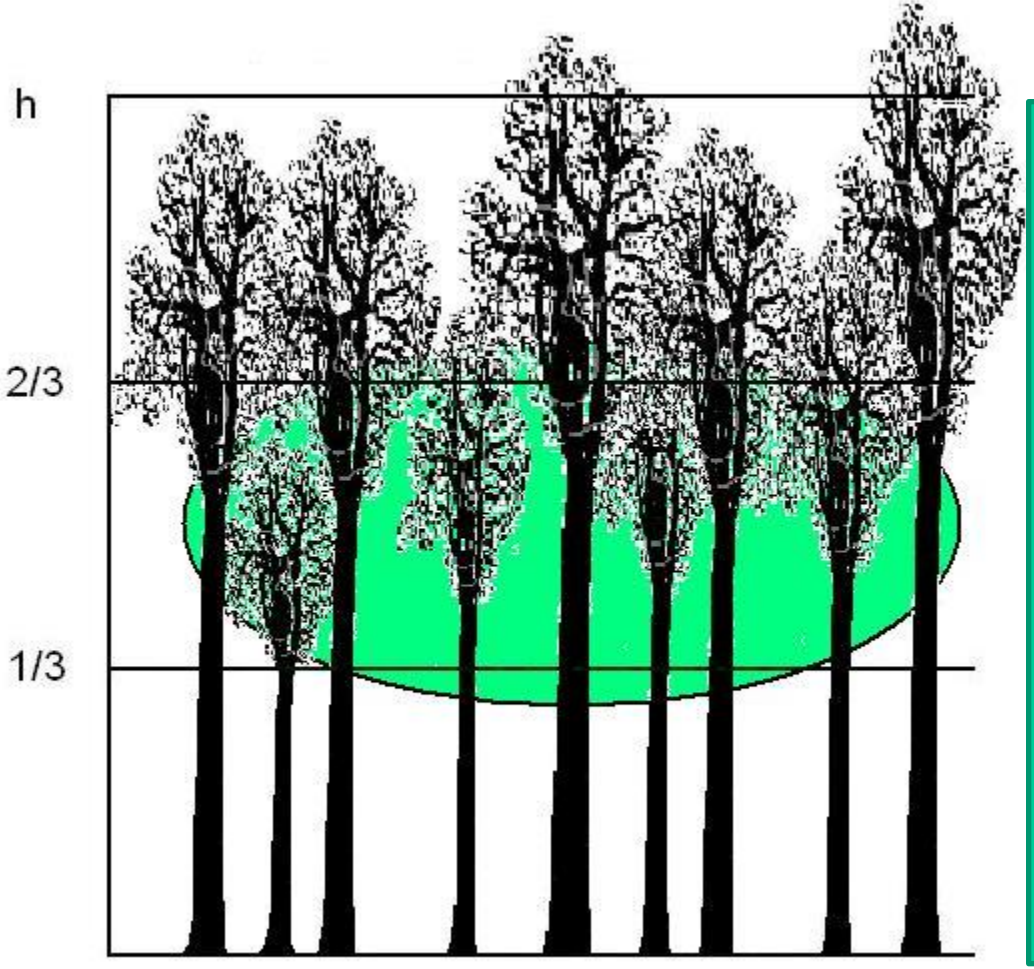

- **Pracujú s asimilačným aparátom (korunou) na kvalitných úrovňových stromoch.**
- **Výrazne pôsobia na využitie produkčného priestoru porastu.**
- **Vytvárajú predpoklady pre plynulý príchod prirodzenej obnovy.**

Ekonomické a biologické riešenie lesa vekových tried rastová fáza strednej kmeňoviny - prechodová fáza

Obnovné ruby:

. Plynule nadväzujú na uvoľňovacie prebierky!!!!!!.-predčasná obnova

. Pracujú s hodnotovou produkciou porastov.

. Majú k dispozícii dlhšie obdobie na využitie hodnotového prírastku všetkých kvalitných stromov v poraste, čím vytvárajú predpoklady pre plošnú, výškovú a drevinovú diferenciáciu následných porastov.

Ekonomické a biologické riešenie lesa vekových tried od fázy strednej kmeňoviny - prechodová fáza drevina buk

Uvoľňovacie prebierky s väčšou silou zásahu a individuálny výber zameraný na hodnotovú produkciu , obnovná doba 30 rokov a prechod na les hrúbkových tried

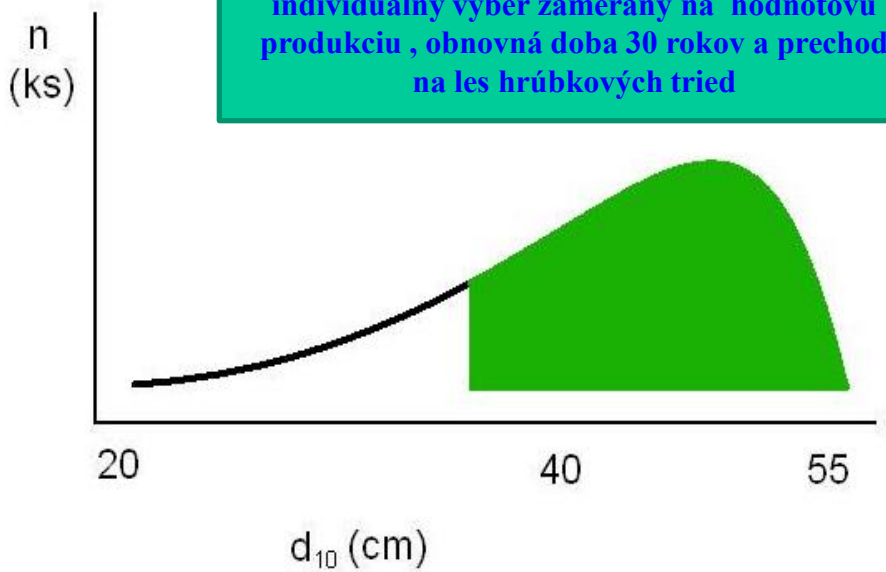

Klasická výchova porastu ,štruktúra lesa vekových tried v rámci obnovnej doby

Obnovná doba

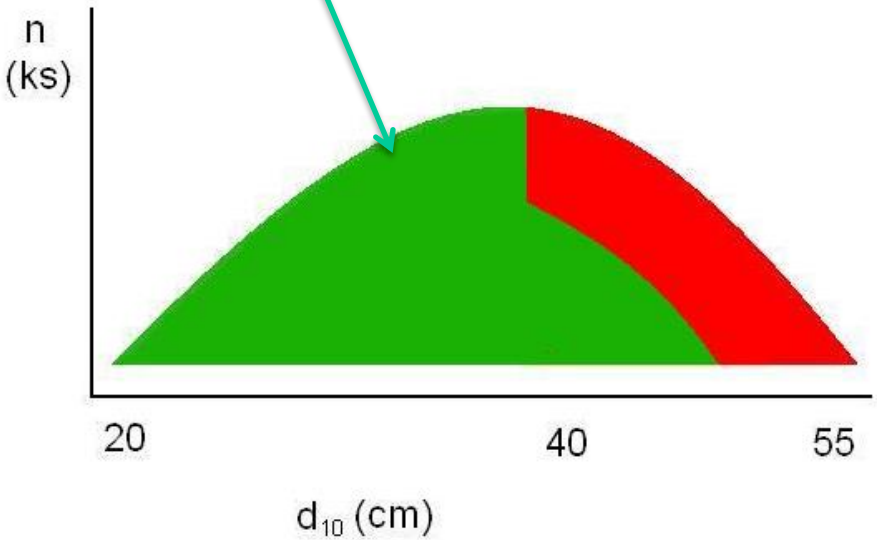

Reálna situácia, ekologická stabilita a ekonomika súčasných listnatých porastov

V porastoch nad 50 rokov sú stanovené nízke prebierkové %- ekonomický a ekologický dôsledok .

. Používame úrovňové prebierky ale s nedostatočným produkčným a ekologickým efektom.

. Nedostatočné využívanie výkonnosti asimilačného aparátu kvalitných stromov úrovne / výkon a prírastok tenkých a hrubých stromov-ekologická ekonomika/.

. Následná nedostatočne využitá hodnotová produkcia

. Nedosiahnutie cieľovej hrúbky všetkých BRs v stanovenej rubnej a obnovnej dobe

- . Spomaľovanie výškovej diferenciácie porastu, **strácame štrukturálnu diverzitu**
- Zahusťovanie hornej vrstvy porastu, a vyprázdnenie produkčného rastového priestoru korunami stromov
- Podviazanie objemového prírastku na kvalitných úrovňových stromoch

Reálna situácia a ekonomika súčasných porastov v obnove –tu máme rezervy!

Začiatok obnovy a dĺžky obnovných dôb – skutočnosť:

•**Krátke čiastkové obnovné doby –** dvojfázové pásové clonné ruby v listnatých porastoch, okrajové ruby v ihličnatých porastoch.

Dôsledok:

•Nízka ekonomická výťažnosť obnovovaných porastov, riziká pre zabezpečenie prirodzenej obnovy.

•Nízka resp. žiadna plošná a výšková diferenciácia následného porastu.

• Nízka retenčná schopnosť následného porastu

Riešenie lesa hrúbkových tried -prechodová fáza
rámcové modely pre lesnícku prax:

Tu sme a kde sa chceme posunúť?

Problémové celky riešenia:

-dominantné štruktúry porastov /buk, dub/ mozaikové porasty

-zmiešané porasty buk jedľa severovýchodné Slovensko/Levočské vrchy,Volovské vrchy, Stredný Beskyd a Poloninske Karpaty /TVEP porasty, výberkový les???

Modely odvodené z Badínskeho a Dobročského pralesa

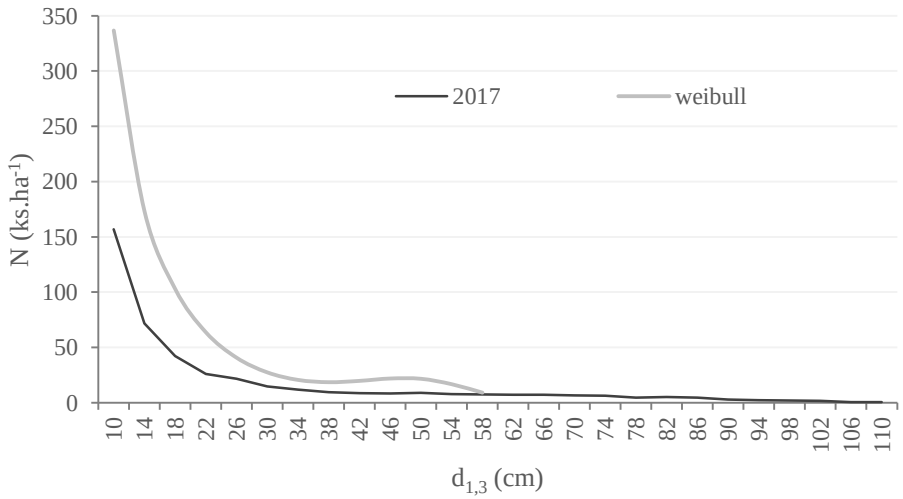

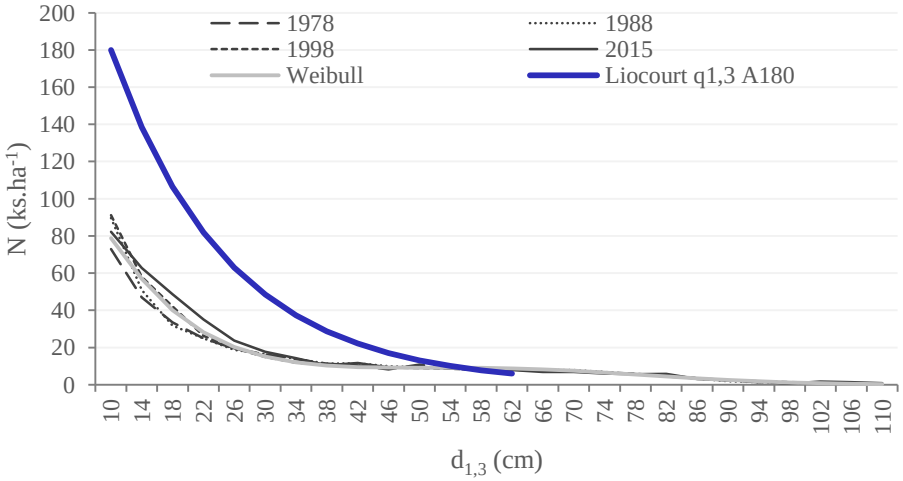

Konverzia 60 a viac ročných porastov
Stav štruktúry bukovej tenkej kmeňoviny po dôslednom uplatňovaní uvoľňovaciej prebierky

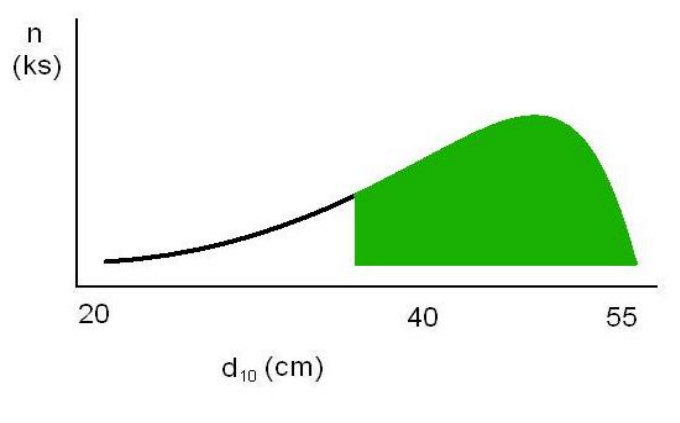

Uvolňovacia prebierka v záverečnej fáze
kvalitný kmeň,(d1.3 =48 cm) voľná koruna

Nástup prirodzenej obnovy ako prirodzený proces uvoľňovania zápoja v rastovej fáze tenkej kmeňoviny zmladenie v hlúčiku/dielec 586 VšLP TU Zvolen/

Počiatočná fáza nárastu ako následok
prirodzeného procesu uvoľňovania zápoja v
rastovej fáze tenkej kmeňoviny/dielec 586
VšLP TU Zvolen/ o rok neskôr

Bukový hlúčik/vek 12 rokov/
mladiny pred výberom
posledného kvalitného jedinca
buka

Prestavba bukového porastu individuálnym/uvoľňovacia prebierka/ resp. hlúčikovým výberom slt. Fp /514 b/ na mozaikovú štruktúru za obdobie 25 rokov

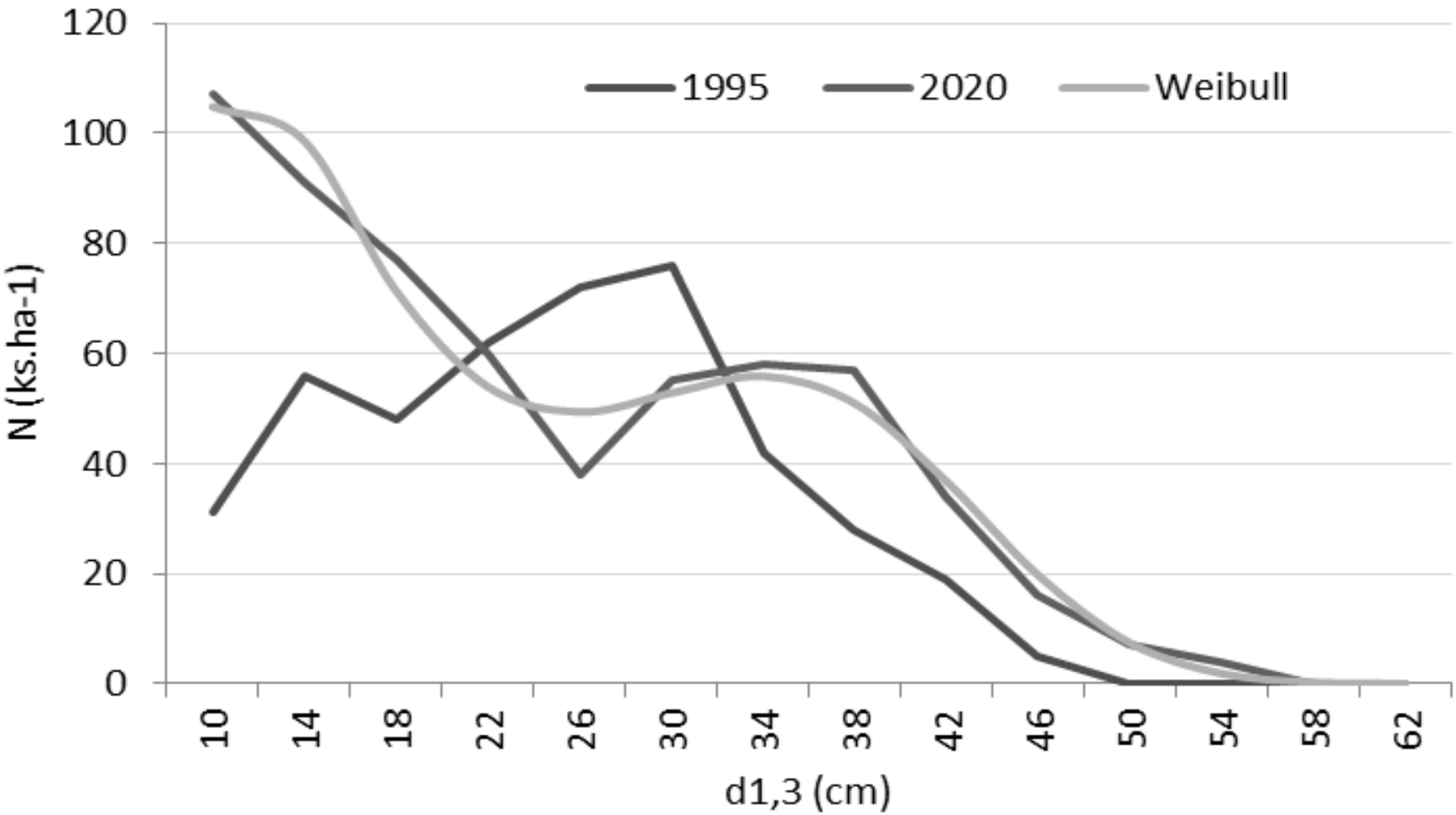

Listnaté porasty buk- navrhované pestovné riešenia časovej konverzie lesa vekových tried

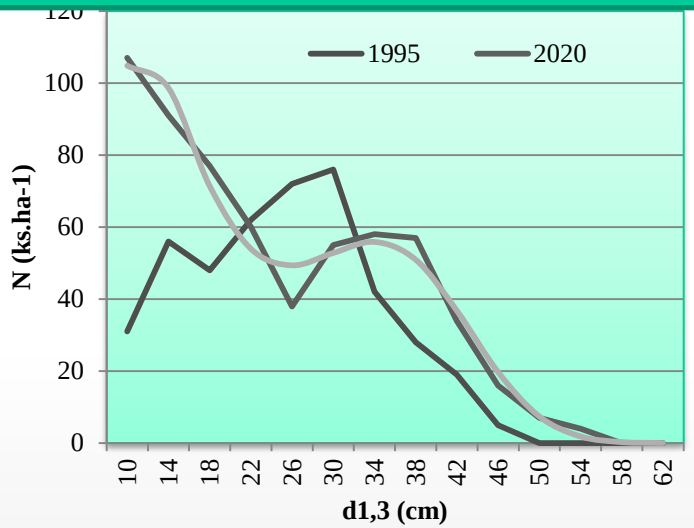

Uvoľňovacia prebierka, nástup prirodzenej obnovy, hlúčikový obnovný rub a mozaiková štruktúra- cyklický model lesa

Trvalý bukový les s dvojvrstvovou štruktúrou Reninger(2000). Cyklický model dvojvrstvového trvalého bukového lesa vhodný pestovný model pre bukové lesy Ft,Fp

Cieľový les - Dvojvrstvový

Vek: N rokov

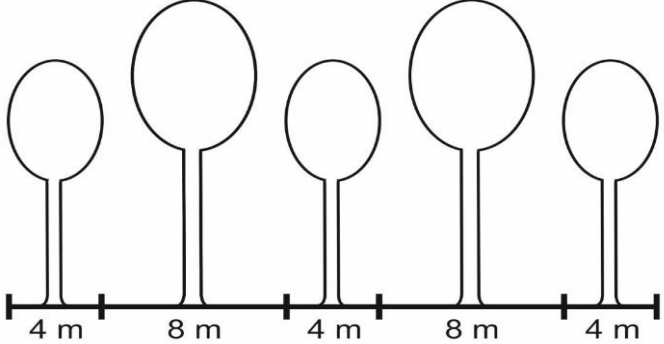

Svetelná fáza - Prirodzená obnova

Vek: N + 20 rokov

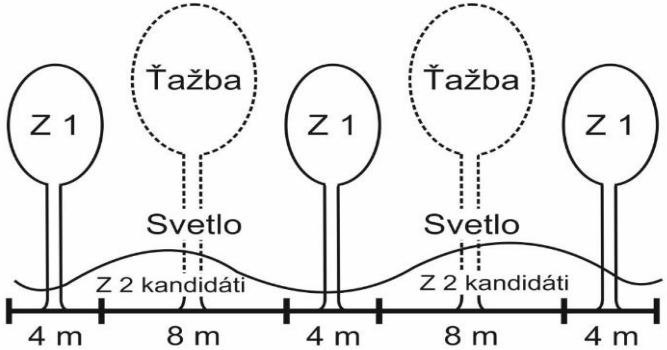

Štrukturalizačná prebierka a ťažba podla cieľovej hrúbky

Tienna fáza - Redukcia

Vek: N + 40 rokov

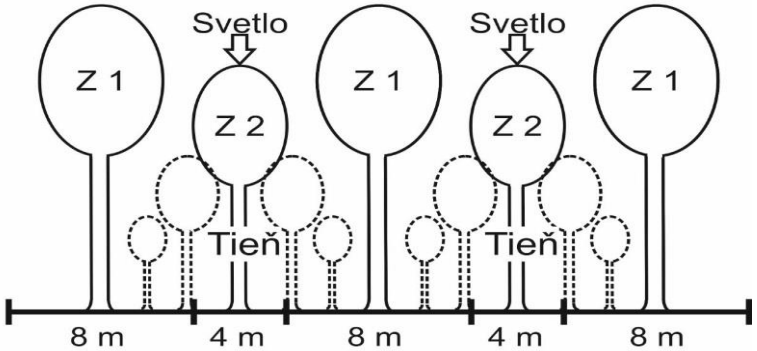

Model hrúbkových tried ?

Stanovenie základných parametrov-cieľová hrúbka-odvodenie a kritéria jej stanovenia, počet BRs a rozpätie zásobovej úrovne porastov???

Cieľový les - Dvojvrstvový

Vek: N + 60 rokov

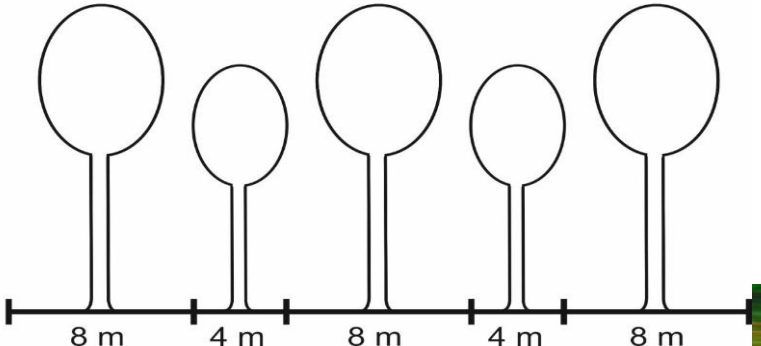

Príklad použitia koncepcie Trvalého bukového lesa s dvojvrstvovou štruktúrou
Ťažba
Z1

Model konverzie bukového lesa v obnove s použitím skupinove clonného rubu s obnovnou dobou 40 rokov prechod na mozaikovú štruktúru

Uvoľňovacia prebierka a uplatňovanie individuálneho resp. hlúčikového výberu/ v poraste 70 rokov/ pri obnovnej dobe 30 rokov vytvárajú predpoklady pre postupnú prestavbu na mozaikovú štruktúru bukového porastu s prímesou jedle / dielec 513 VšLP/

Vertikálny profil porastu v roku 1996

Hrúbková štruktúra v roku 1996

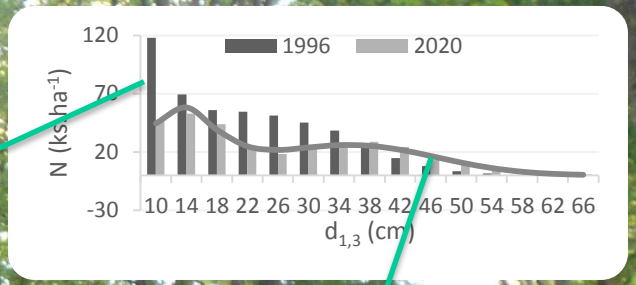

Hrúbková štruktúra a profil porastu rok 2020

Zmena hrúbkovej štruktúry v bukovom poraste 514 b za obdobie 24 rokov a model Weibullovho rozdelenia

Model.:

Početnosť 602 ks/ 1ha

Objem hrubiny: 392 m3/ha

Kruhová základňa : 31 m2/ ha

Dorast (hrúbka $d_{1,3} \leq 8$ cm): 500-600 ks/ ha

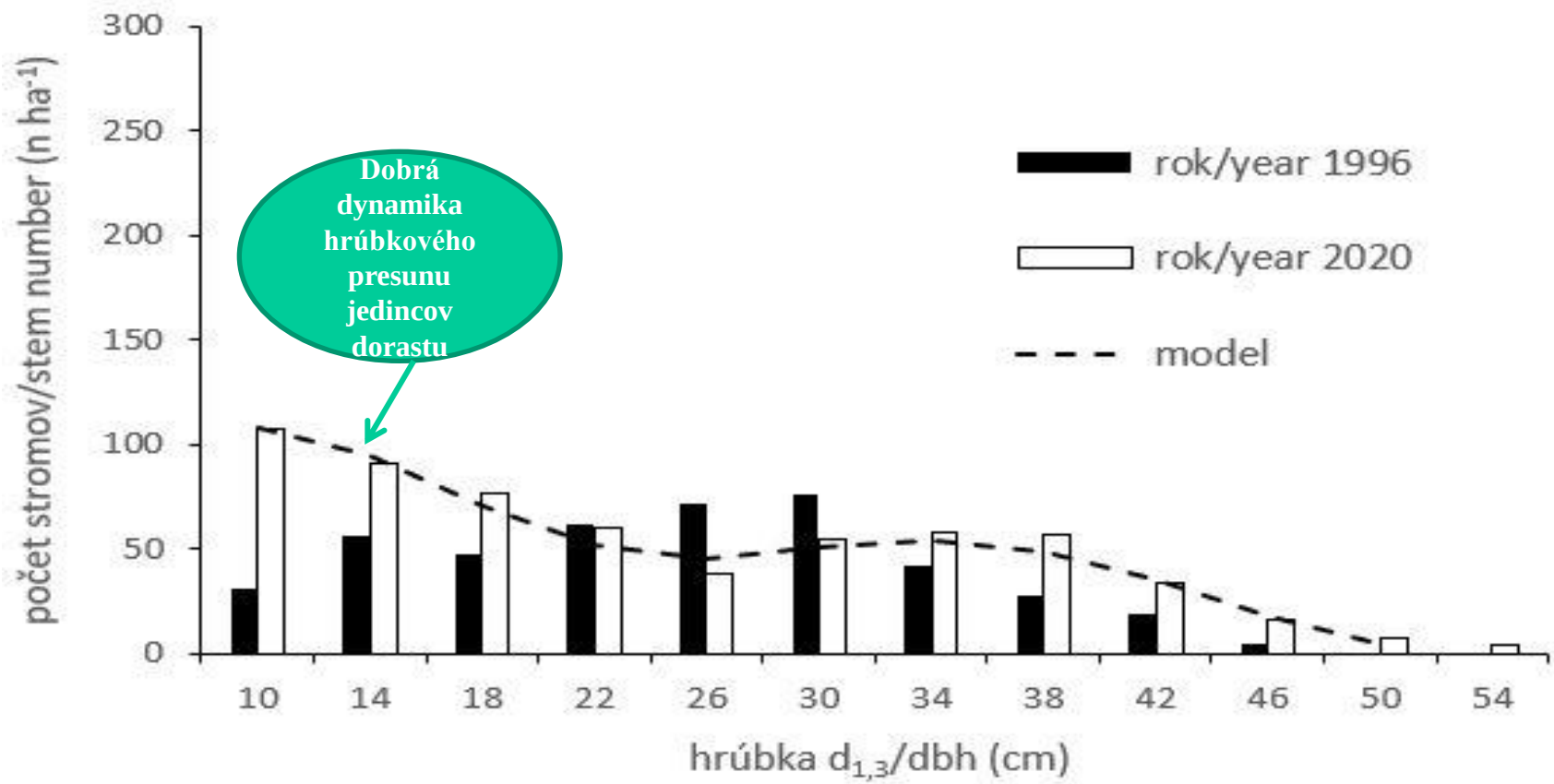

Plošne, vekovo a výškovo diferencovaný bukový les v obnovnej dobe 40 rokov pri použití skupinového clonného rubu (do cca. 5 árov) v prestavbe na mozaikovú štruktúru

Dubový les so skupinovitou clonnou obnovou ,celková obnovná doba 30 rokov´- prechod na mozaikovú štruktúru /p. Berecki ,LS Plášťovce/.

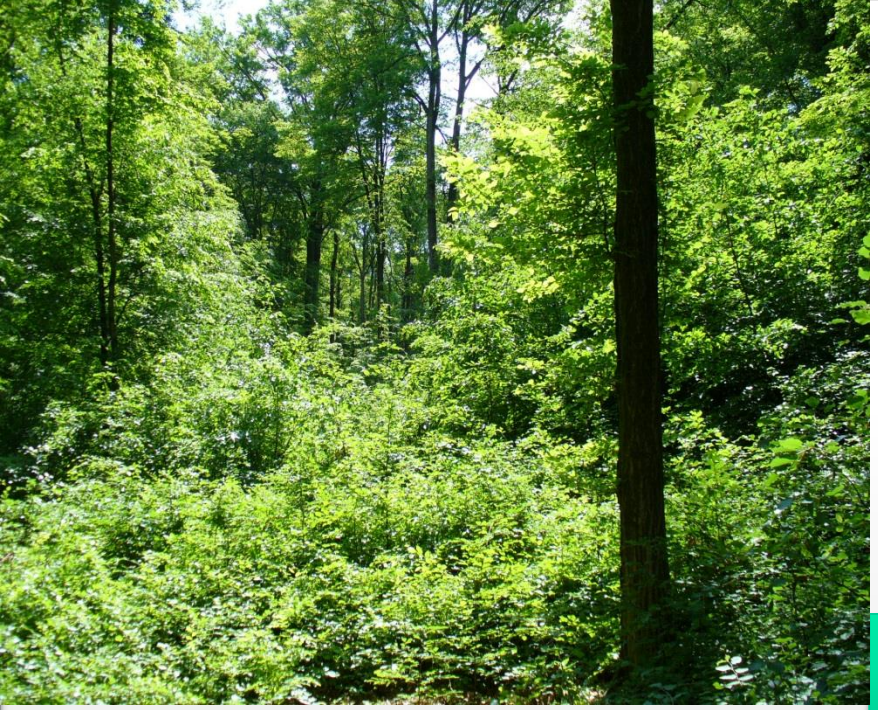

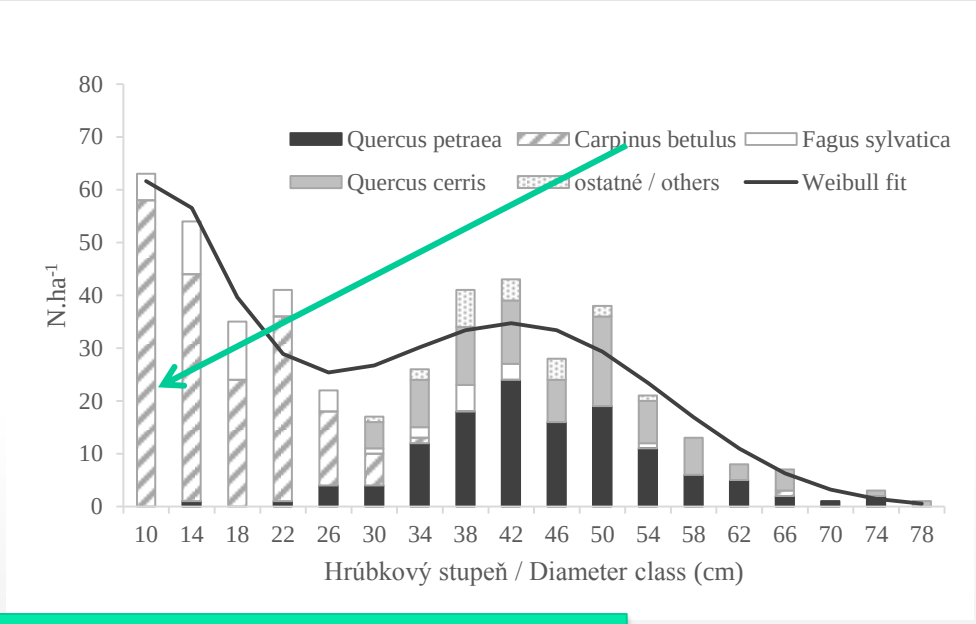

Nastavenie rámcového plošného modelu-
dostať združené rastové kategórie na určitú max. plochu odvodenie:
-rubná doba a združené rastové kategórie?
-cieľová hrúbka = zdravotný stav a fyziologická aktivita drevín

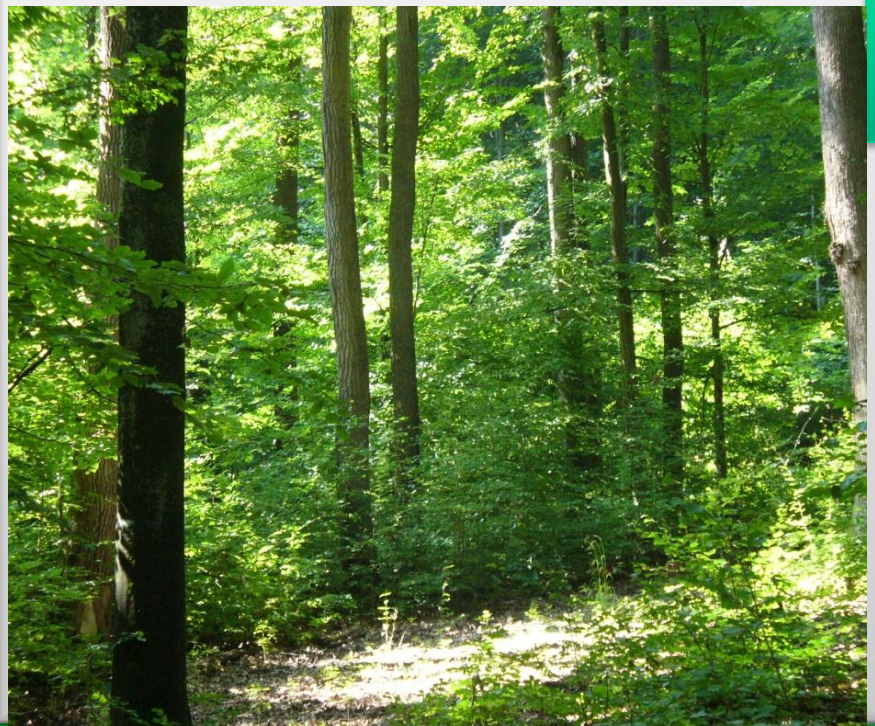

Objem korún
prírastok kmeňa
Dubový porast s hrabom
a bukom 25 rokov v
prestavbe ma mozikovú
štruktúru
Maloplošná štruktúra minimálne
troch rastových fáz

Vysoké stavy raticovej zveri -jeden z hlavných faktorov ohrozenia zmeny drevinovej skladby/premeny /, stability a PREDPOKLADOV prebudovy lesných ekosystémov na les hrúbkových tried.

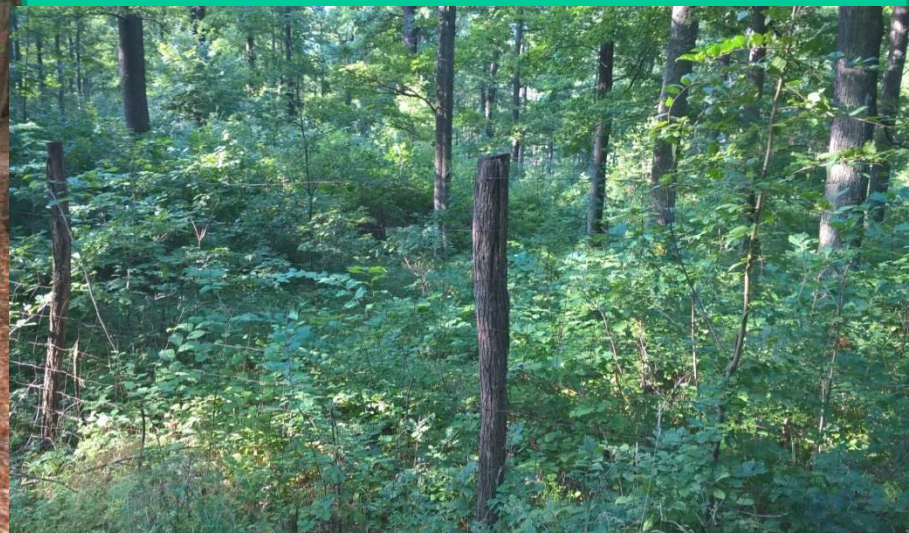

Navrhované opatrenia

- Výrazne znížiť stavy raticovej zveri. Poľovníctvo je služba lesu!
- Začať v podstatne väčšej miere využívať existujúcu legislatívu pre proces konverzie porastov. Novela zákona o lesoch a vyhláška 453/2022 koinciduje so zásadami PBHL.
- Vytvoriť modely hospodárenia, ktoré maximálne rešpektujú prírodné zákonitosti a procesy /TVEP, mozaikové porasty/.
- Vytvoriť kontrólnu metódu pri odoberaní porastových zásob.
- Využiť navrhované pestovné postupy výberu porastov na konverziu s prihliadnutím na obmedzujúce faktory klimatická zmena, vek porastov, zdravotný stav, pôda, zrážky.
- Vytvoriť a zabezpečiť finančné zdroje a zobjektívniť dotačnú schému pre ekosystémové služby lesu.